

Förord

Denna studie har genomförts i syfte att kartlägga bältesanvändningen hos gravida. Studien har utförts av forskare vid Stiftelsen Chalmers Industriteknik och Folksam, och har finansierats av Trafikverkets Skyldfond samt Folksam. Vi vill rikta ett tack till de personer som besvarade enkäten och till de som bidragit med kunskap kring utformandet av enkäten.

Anna Carlsson Helena Stigson
Senior forskare Senior forskare
Stiftelsen Chalmers Folksam
Industriteknik

Kartläggning av hur gravida använder bilbältet

Bakgrund

Säkerhetsbältet är fortfarande det enskilt viktigaste bilsäkerhetssystemet, och halverar risken att omkomma vid en kollision i personbil. Bältet är designat för att fånga upp och fördela lasten över kroppen vid en krock.

Som gravid är det extra viktigt att tänka på hur bältet används, så att både kvinnan och det ofödda barnet skyddas optimalt. Trafikolyckor är den enskilt största orsaken till dödsfall, personskador och för tidig moderkaksavlossning under graviditet. Det är därför av stor vikt att gravida blir informerade om korrekt användning av säkerhetsbältet. I exempelvis Storbritannien och USA ger deras motsvarighet till Trafikverket riktad information till gravida kring just bältesanvändning. Detta är något som länge saknats i Sverige.

Internationella studier har visat att många kvinnor använder bältet på ett felaktigt sätt under sin graviditet (Acar, Edwards & Aldah, 2018; Auriault m.fl., 2016; Hanahara m.fl., 2020; Ichikawa, Nakahara, Okubo & Wakai, 2003; McGwin m.fl., 2004; Pearlman & Phillips, 1996). Syftet med denna enkätstudie var därför att undersöka användning av säkerhetsbälte bland kvinnor som var eller hade varit gravida, främst inom Sverige. Vidare var syftet att studera om, och i vilken utsträckning, kvinnor fått information om korrekt användning av bältet under graviditeten.

Metod

En enkät, riktad till kvinnor, spreds via sociala medier för att kartlägga självrapporterad bältesanvändning under graviditet. För att få ytterligare spridning och ökad svarsfrekvens uppmanade Folksam, via e-postmeddelande, sina kvinnliga kunder i åldrarna 23 till 44 att besvara enkäten. Vidare genomförde Folksam ett par sponsrade inlägg på Facebook och Instagram. Länk till enkäten spreds även via bloggen "Baking Babies", Facebookgrupperna "Mammor United", "Mammagrupp med högt i tak", "Professional Womens Group", liksom genom Folksams, Chalmers Industritekniks samt forskarnas LinkedIn-nätverk. Kontakter togs även med en moské samt ett antal mödravårdscentraler i Göteborgstrakten. Enkäten bestod av 22 frågor om bilåkande

och graviditet, med fokus på 1) personliga uppgifter (antal graviditeter, längd, etisk bakgrund, körkort mm) 2) bilrelaterade frågor (tillgång till bil, typ av användning/resor, bilmärke, position i bilen mm) 3) bilbälte (användning, positionering, komfort mm) 4) information om korrekt användning av bilbälte (informationsgivare, när i tid under graviditeten och om informationen var tillräcklig mm). Enkäten gick att besvara på svenska, engelska eller arabiska. Alla svarade på enkäten anonymt.

Resultat

Sammanlagt svarade 2 069 på den digitala enkäten, *Tabell 1*. Av dessa angav 2 034 att de var eller hade varit gravida. De 35 som angivit att de aldrig varit gravida exkluderades från studien. Majoriteten av de 2 034 var, eller hade varit, gravida under de senaste fem åren (98%). Totalt var 29% gravida vid tillfället då de besvarade enkäten.

Resultaten visade att 84% använde bilen varje dag, eller några gånger i veckan. De vanligaste bilmärkena var Volvo följt av Volkswagen, Skoda och Toyota. Bältesanvändningen var så hög som 99%. Endast 14 individer svarade att de "ibland eller nästan alltid" använder bilbälte.

Tabell 1. Fördelningen av de som svarade på enkäten

Svarande	N
Har ej varit gravid	35*
Gravid i vecka 1 till 12	100
Gravid i vecka 13 till 27	213
Gravid i vecka 28 eller senare	281
Är inte gravid just nu	1 440
Totalt antal svar	2 069

*De som ej varit gravida exkluderades från analyserna

Svarsalternativen gällande bältesanvändning illustrerades i två separata steg: ett som rörde diagonalbältet och ett som rörde höftbältet. Totalt var det 1 237 som indikerade att de använde bältet på korrekt sätt, det vill säga både gällande

diagonalbältet och höftbältet, *Tabell 2*. Det var mer vanligt med felanvändning av diagonalbältet (n = 713) jämfört med höftbältet (n = 171). I 87 fall registrerades felaktig användning av både diagonal- och höftbältet på samma gång.

Tabell 2. Självrapporterad bältespositionering av diagonalbältet och höftbältet (N = 2 034).

Höftbälte:	Över höften under magen	På låren	På magen	Inte alls	Totalt
Diagonalbälte					
Vid sidan av magen, över bröstkorgen mellan bröstet och mitt på skuldran	 <div style="background-color: #c8e6c9; padding: 5px; text-align: center;"> 1 237 (60,8%) = korrekt position </div>	64 (3,1%)	13 (0,6%)	7 (0,3%)	1 321 (64,9%)
Vid sidan av magen, över bröstkorgen mellan bröstet och under skuldran		9 (0,4%)	5 (0,2%)	–	80 (3,9%)
Vid sidan av magen, över bröstkorgen och över bröstet och mitt på skuldran		21 (1,0%)	3 (0,1%)	1 (0%)	217 (10,7%)
På magen, under bröstet och under armen		6 (0,3%)	4 (0,2%)	–	54 (2,7%)
På magen, över bröstkorgen och över bröstet och mitt på skuldran		13 (0,6%)	24 (1,2%)	1 (0%)	359 (17,6%)
Inte alls		–	–	–	3 (0,1%)
Totalt	1 863 (91,5%)	113 (5,6%)	49 (2,4%)	9 (0,4%)	2 034 (100%)

På frågan om de använde bältet på annat sätt när de inte var gravida svarade merparten att de använder bältet på liknande sätt. *Tabell 3*. Dock svarade 325 att de använder en specifik produkt avsedd för gravida. Även att hålla undan bältet med handen var relativt vanligt förekommande (n = 385).

Bland de som angav att de håller bort bältet med handen var det 25% som även gör detta då de inte är gravida. En hypotes var att fler korta gör detta, men ingen skillnad mellan långa och korta kunde fastställas.

Tabell 3. Visar svaret på frågan "Använder du bilbältet annorlunda när du INTE är gravid?" liksom frågan "Ändrar du hur bältet sitter?"

	Ja, håller undan bältet med handen	Ja, med en särskild bälteshållare för gravida	Nej	Totalt
Ja, jag använder det annorlunda	287	224	464	975
Nej, jag använder det på samma sätt	98	101	860	1 059
Totalt	385	325	1 324	2 034

Endast 6% hade fått information via mödravårdscentralen (MVC), eller via någon annan vårdkontakt, angående korrekt bältesanvändning under graviditeten. Totalt angav 700 (34%) att de fått eller aktivt sökt information kring hur bältet skulle användas. Trots detta använde var tredje bältet fel i

denna grupp. Felanvändningen var dock signifikant högre (42%) i gruppen som inte fått någon information alls. Av de 700 som fått information hade över hälften aktivt sökt på nätet och en fjärdedel hade fått den via vänner och bekanta. *Tabell 4*.

Tabell 4. Svar på frågan "Varifrån har du fått information om hur bilbältet ska användas under graviditeten? Flera alternativ var möjliga att fylla i.

	Antal	Andel (N = 2034)
Jag har inte fått någon information	1 334	66%
Mödravårdscentralen/annan vårdkontakt	113	6%
Sökt på internet	365	18%
Sociala medier	135	7%
Gravidapp	112	6%
Vänner/bekanta	177	9%
Annat	48	2%

Diskussion

Denna studie om gravidas bilbältesanvändning visar att 99% använder bilbälte, men att 39% använder det felaktigt. Bältet är designat för att fånga upp och fördela lasten över kroppen vid en krock. Om det inte används rätt finns det en potentiell risk att både kvinnan och det ofödda barnet skadas vid en krock. Vidare hade endast 34% av kvinnorna fått, eller aktivt sökt information om hur bilbältet ska användas under graviditeten. Felanvändningen var signifikant lägre bland de som fått information, men även bland dessa kvinnor använde var tredje bältet fel. Detta visar tydligt på ett behov av korrekt information till gravida, och att den information som ges till gravida är bristfällig. Det är också viktigt att fler aktörer sprider samstämmig information om hur gravida ska använda bilbältet på ett korrekt sätt.

Tidigare internationella studier visar på en ännu högre felanvändning (Acar et al., 2018). Att vår studie skiljer sig från dessa beror troligtvis på flera faktorer. Generellt är människor som bor i Sverige säkerhetsmedvetna, och just bil- och trafiksäkerhet är något som vi har en lång tradition av. Mätning av bältesanvändning i bilar ligger på samma nivå som den självrapporterade bältesanvändningen i denna undersökning (99%). Stor vikt lades på att skapa illustrationer tillsammans med text som tydligt beskrev positionering av bälte. Detta kan ha minimerat antalet felaktiga svar på enkäten.

Studien visar att flera gravida upplever brister i komfort och att de använder bältet på annat sätt i jämförelse med när de inte är gravida. Totalt använde 18% handen för att hålla bort bältet från kroppen och 16% använde en extra produkt som saluförs som ett komplement till bilens bältesystem för gravida. Denna typ av produkt styr ofta bort bältet från magen, men det finns inte några krav på krocktester som visar hur de påverkar bilbältets funktion eller som styrker att dessa produkter ökar säkerheten vid en eventuell kollision. Dessa produkter bör därför ses som en komfortdetalj snarare än en säkerhetsprodukt. Folksam och Stiftelsen Chalmers Industriteknik avser därför att i en uppföljande studie krocktesta och studera dessa produkter.

Förhoppningen är att denna kartläggning av självrapporterad bältesanvändning under graviditet ska kunna användas av exempelvis biltillverkare för att utveckla bättre bältesystem. Vidare är förhoppningen att denna studie leder till att flera aktörer kommunicerar rätt budskap till gravida angående bältesanvändning för att minimera risken att kvinnor och foster skadas vid en eventuell kollision.

- Acar, B. S., Edwards, A. M., & Aldah, M. (2018). Correct Use of Three-Point Seatbelt by Pregnant Occupants. *Safety*, 4(1), 1.
- Auriault, F., Brandt, C., Chopin, A., Gadegbeku, B., Ndiaye, A., Balzing, M. P., . . . Behr, M. (2016). Pregnant women in vehicles: Driving habits, position and risk of injury. *Accident Analysis and Prevention*, 89, 57-61. doi:10.1016/j.aap.2016.01.003
- Hanahara, K., Hitosugi, M., & Tateoka, Y. (2020). Education for appropriate seatbelt use required for early-phase pregnant women drivers. *Scientific Reports*, 10(1), 17609. doi:10.1038/s41598-020-74730-5
- Ichikawa, M., Nakahara, S., Okubo, T., & Wakai, S. (2003). Car seatbelt use during pregnancy in Japan: determinants and policy implications. *Injury Prevention*, 9(2), 169-172. doi:10.1136/ip.9.2.169
- McGwin, G., Russell, S. R., Rux, R. L., Leath, C. A., Valent, F., & Rue, L. W. (2004). Knowledge, Beliefs, and Practices Concerning Seat Belt Use During Pregnancy. *The Journal of Trauma*, 56(3), 670-675. doi:10.1097/01.TA.0000117014.57431.1D
- Pearlman, M. D., & Phillips, M. E. (1996). Safety belt use during pregnancy. *Obstetrics and Gynecology*, 88(6), 1026-1029. doi:10.1016/s0029-7844(96)00333-x